

Wie was Pieter Gillis ?

Op 28 november 1509 werd Pieter Gillis stadsgriffier te Antwerpen. Hij bleef 23 jaar in functie tot zijn schoonzoon, Pieter de Coelenare, op 29 november 1532 zijn taken overnam. Tot in 1530 bewoonde Pieter Gillis het huis van zijn vader, De Biecorf, gelegen op de Kiekenmarkt (thans Eiermarkt) te Antwerpen. De laatste jaren van zijn leven woonde hij in het Werfstraatje (thans Heilige-Geeststraat) waar zijn derde vrouw Kathelijne Draeckx het vruchtgebruik van een huis had.

Na zijn opleiding in de Antwerpse papenschool vertrok Pieter al op jonge leeftijd (14 jaar) naar de universiteit van Orléans. Daar was een gerenommeerde rechtsacademie waar heel wat Brabantse juristen gevormd werden ter voorbereiding op een functie in de stadsadministratie. Maar Pieter slaagde er aanvankelijk niet in zich door te zetten. Was hij nog te jong? Was zijn opleiding ontoereikend? Feit is dat hij terug naar huis kwam om corrector te worden in de drukkerij van Dirk Martens. In diens atelier leerde hij [Erasmus](#) kennen, van wie Martens in februari 1503 een verzamelboek, 'Lucubratiunculæ aliquot', uitgaf en een jaar later een 'Panegyricus', een lofrede op Filips de Schone. Voor dat laatste werk kwam Erasmus zelf naar Antwerpen: de opdrachtbrief bij de lofrede is geschreven 'ex officina chalcographica'.

Pieter werd een vertrouweling van Erasmus en op aansporing van de Rotterdamse humanist ondernam hij een tweede poging om een titel te verwerven. In juni 1504 schreef 'Petrus Egidii filius Nicholai Egidii de Antverpia' zich in als student te Leuven, waarschijnlijk weer aan de rechtsfaculteit. Hij combineerde zijn studies met correctiewerk voor Dirk Martens en vanaf 1509 met zijn opdracht als griffier. Verder redigeerde hij ook publicaties voor de in Parijs werkzame Vlaamse drukker Josse Bade, o.m. de 'Catholicon seu universale vocabularium', een encyclopedie avant-la-lettre van de dominicaan Joannes Janua. In 1513 droeg Bade zijn 'De bello Peloponnensium Atheniensiumque' van Thucydides, naar het Latijn vertaald door Lorenzo Valla, aan Pieter op. In zijn voorwoord noemt hij Pieter enigszins flatterend 'legalis scientiæ professor'. Pieter was geen professor, maar had intussen wel het eindexamen afgelegd van licentiatus utriusque juris (Orléans, 11 april 1512).

In Antwerpen redigeerde Pieter in 1510 de 'Epistolæ' van Angelus Politianus en in januari 1511 enkele kleinere werken ('Opuscula') van de Friese humanist [Rodolphus Agricola](#). Daarin onder meer de briefwisseling tussen Agricola en de Antwerpse choraalmeester Jacques Barbireau, handelend over een eventuele betrekking voor Agricola als rector van de Antwerpse papenschool. In oktober 1516 en in april 1517 – Dirk Martens is dan al naar Leuven verhuisd - zou Pieter Gillis ook twee bundels uitgeven met brieven van en aan Erasmus. In de loop van 1517 liet hij bij Dirk Martens zijn eigen bijdrage tot de rechtswetenschappen verschijnen, een verzameling oude rechtskundige teksten, getiteld 'Summæ sive argumenta legum' met uittreksels uit de Lex Romana Wisigothorum. Naast bezorger van humanistische publicaties stond Pieter ook bekend als neolatijns dichter. Hij schreef o.a. een treurdicht bij de dood van keizer Maximiliaan: 'Threnodia sive lugubris cantio in funus Maximiliani' (Antwerpen 1519). Andere gedichten liggen verspreid in uitgaven van vrienden, zo ook enkele Latijnse brieven, waarvan de belangrijkste die aan Erasmus. In 1520 verzorgde hij het culturele luik van de Blijde Intrede van de jonge Karel. Samen met zijn vriend Grapheus bedacht hij meer dan 400 triomfbogen met allegorische taferelen en Latijnse, Griekse en Hebreeuwse opschriften. Gillis publiceerde er een toeristische gids bij met uitleg over de verschillende spectacula: 'Hypotheses sive argumenta spectaculorum'. Dürer kocht er een exemplaar van toen hij bij Pieter op bezoek was. Op het einde van zijn leven componeerde Gillis nog een lofdicht op de steden van Brabant.

Maar meer nog dan als humanistisch schrijver en dichter was Gillis belangrijk als ankerpunt van het Antwerpse humanisme. Zijn huis op de Kiekenmarkt was de verzamelplaats van zowat alle grote intellectuelen van zijn tijd, zowel uit het binnen- als uit het buitenland. More, Tunstall, Dürer, Erasmus, Metsys, Bade, Laurinus, Martens, Hillen, Geldenhower, Buscoducensis, Grapheus, Van Halmale, Afinius, De Voecht, Brant, Colón, Holbein de jongere, allemaal bezochten ze zijn woning of

waren er langere tijd te gast. In de jaren 1516-1517 was Erasmus praktisch kostganger bij Gillis. Verder onderhield hij een levendige briefwisseling met geleerden als Van Dorp, Brechtanus, Goclenius, Busleyden, Paludanus, Rhenanus, Clava en vele anderen.

Wanneer [Thomas More](#) in de zomer van 1515 Pieter Gillis in Antwerpen opzoekt, vindt de Engelsman in die ontmoeting de inspiratie voor de aanvang van zijn 'Utopia'. In een merkwaardige mengeling van fictie en realiteit beschrijft More hoe hij Pieter ontmoet vóór de Antwerpse kathedraal, waar de griffier staat te praten met de Portugese zeeman Rafaël Hythlodæus, de man die het eiland Utopia heeft bezocht en die het hoofdpersonage van het boek zal worden. Pieter, aan wie More zijn beroemde werk uiteindelijk opdraagt, zal zelf de uitgave van de 'Utopia' verzorgen in december 1516. Hij vult de fictie van More aan met een persoonlijk bijeen gefantaseerd 'utopisch' alfabet. En met die 'utopische' letters pleegt hij dan ook een authentiek 'utopisch' gedicht, dat Dirk Martens in zijn eerste uitgave opneemt.

In de 'Utopia' brengt More een uitgebreide groet aan zijn Antwerpse vriend en hij geeft de volgende beschrijving van diens persoonlijkheid : "Hij is een geboren Antwerpenaar, die onder zijn medeburgers een groot vertrouwen geniet en een eervolle positie inneemt, terwijl hij zeker de meest eervolle verdient. Want of ik deze jongeman eerder om zijn geleerdheid dan om zijn karakter moet prijzen, weet ik niet. Hij is namelijk even rechtschapen als fijn beschaafd, daarbij oprecht van hart tegenover alle mensen, tegenover zijn vrienden echter zo hartelijk, liefhebbend, trouw en hun zo eerlijk toegedaan, dat het moeilijk valt ergens iemand anders te vinden die men zou menen in alle opzichten met hem als vriend te mogen vergelijken. Hij is van een zeldzame bescheidenheid, niemand houdt minder van ijdel vertoon, niemand is zo eenvoudig en verstandig".

Pieter Gillis overleed te Antwerpen op 47-jarige leeftijd.